

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Факультет фізичної культури

Теорії і методики фізичного виховання

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми «ПІДГОТОВКА УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ»

Виконав: здобувач 2 курсу групи FK1-M23
спеціальності 014 Середня освіта
(Фізична культура)

Мартинюк Ігор Олександрович

Керівник: Козак Є. П., кандидат педагогічних наук,
доцент

Рецензент: Боднар А.О., кандидат педагогічних
наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЗДОРОВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ	7
1.1 Характеристика можливостей систем фізичного виховання закладів загальної середньої освіти в оздоровленні дітей	7
1.2 Роль учителя фізичної культури в оздоровленні школярів в умовах закладів загальної середньої освіти	19
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	29
2.1 Методи дослідження.....	29
2.2 Організація дослідження.....	37
РОЗДІЛ 3 ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	39
3.1 Упровадження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до оздоровлення школярів	39
3.2 Аналіз результатів експериментальної роботи	52
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі відродження національно-культурного життя України, в умовах складної екологічної ситуації викликає все більшу занепокоєність погіршення стану фізичного здоров'я учнівської молоді. Як зазначено у державних документах (закони України «Про освіту» [17], «Про фізичну культуру і спорт» [18]), зміцнення здоров'я підростаючого покоління, оптимізація процесу формування гармонійно розвиненої особистості, мобілізація зусиль на профілактику та подолання відхилень в стані фізичного здоров'я – найважливіші завдання фізичного виховання школярів.

Згідно з результатами досліджень Інституту охорони здоров'я дітей та підлітків АМН України, лише 23% школярів можна віднести до групи абсолютно здорових, 29% учнів мають функціональні відхилення, а 47% – хронічні захворювання. Статистичні дані свідчать про зростання на 26,8% рівня захворюваності дітей шкільного віку за останні 10 років [31].

Велика роль у процесі фізичного виховання підростаючого покоління, формування його готовності до здорової життєдіяльності належить учителю, зокрема фізичної культури, що виступає носієм цінностей фізичної культури, дієвим чинником оздоровлення учнів. У зв'язку з цим, педагоги-науковці, викладачі-методисти, фахівці з фізичної культури ведуть інтенсивні пошуки нового змісту, форм і методів підвищення якості підготовки вчительських кадрів з фізичного виховання, діяльність яких безпосередньо впливає на забезпечення й розвиток фізичного, психічного і духовного здоров'я підростаючого покоління. Розв'язання завдань виховання здорової молоді, відповідно до концепції розвитку сучасного загальноосвітнього навчального закладу, слід здійснювати шляхом підсилення мотиваційного компонента виховання здорового способу життя, піднесення оздоровчої функції фізичної культури, використанням оздоровчих методів тощо, що неможливо

реалізувати без спеціальної підготовки до цього майбутнього вчителя фізичної культури [36; 37].

На основі аналізу наукових джерел з'ясовано, що теоретико-методологічні аспекти підготовки майбутнього вчителя розкрито у працях М.П. Васильєвої [9], В.М.Гриньової [12] та інших, зокрема вчителя фізичної культури представлено у наукових працях Л. П. Сущенко [40], О.В.Тимошенка [41], А.В. Цьося [42] та інших. Підготовку вчителя фізичної культури до розв'язання професійних ситуацій висвітлено у дослідженнях Р.П. Карпюка [25], В.В. Олещука [32] та інших. Особливості підготовки вчителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи досліджували В.В.Золочевський [20] та інші.

Необхідність і шляхи формування здорового способу життя та культури здоров'я школярів засобами фізичного виховання розглянуто у наукових працях В.І.Бабича [5], А.В.Популяха [34], Д.М. Солопчука [39], О.Ц.Демінського [13], формування мотивації та інтересу до занять фізичною культурою дітей підліткового віку представлено у працях Г.В.Безверхньої [5], К.К. Жукотинського [16], Л.П. Іванченко [23] та інших.

Дослідження особливостей дітей підліткового віку подано у працях Г.Л. Апанасенка [2], Т.С.Бондаря [8], та інших. Теоретичне обґрунтування потенціалу різних методів в оздоровленні дітей представлено в дослідженнях О.Д.Дубогай [15], В.А.Самойловича [38], Б.С.Толкачова та інших. Водночас під час аналізу наявної на сьогодні наукової літератури з окресленої тематики встановлено, що проблема підготовки вчителя фізичної культури до оздоровлення дітей підліткового віку в загальноосвітньому навчальному закладі, зокрема такий її аспект, як педагогічні умови відповідної фахової підготовки не була предметом спеціального дослідження.

Актуальність, недостатня розробленість окресленої проблеми, необхідність розв'язання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дипломної роботи: **«Підготовка учителя фізичної культури до оздоровчої роботи в умовах закладів загальної середньої освіти»**.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього учителя фізичної культури у закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутнього учителя фізичної культури до оздоровлення дітей підліткового віку в закладі загальної середньої освіти.

Мета дослідження – виявити вплив теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов на рівень готовності майбутнього вчителя фізичної культури до оздоровлення дітей підліткового віку в закладі загальної середньої освіти.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. На підставі аналізу наукової літератури визначити роль учителя фізичної культури в оздоровленні дітей підліткового віку в закладі загальної середньої освіти та особливості цього процесу.

2. Визначити специфіку підготовки майбутнього учителя фізичної культури до оздоровлення дітей підліткового віку.

3. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до оздоровлення дітей підліткового віку в закладі загальної середньої освіти.

На різних етапах наукового дослідження для вирішення його завдань були використані такі **методи дослідження**: *теоретичні* (аналіз і синтез наукової, навчально-методичної літератури для порівняння, зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему, визначення поняттєво-категорійного апарату, розгляду генези досліджуваних явищ); *емпіричні* (спостереження, анкетування, бесіди, інтерв'ю, тестування, самооцінювання, педагогічний експеримент із метою перевірки педагогічних умов підготовки студентів оздоровлення дітей підліткового віку); *методи математичної статистики* для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що науково обґрунтовані педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя

фізичної культури до оздоровлення дітей підліткового віку можуть біти реалізовані у закладах вищої освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження узагальнено й висвітлено у Науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2023-2024 навчальному році 9-10 квітня 2024 р. Тема «Роль учителя фізичної культури в оздоровленні школярів в умовах закладів загальної середньої освіти».

Публікації. Зміст дослідження висвітлено у публікації «Роль учителя фізичної культури в оздоровленні школярів в умовах закладів загальної середньої освіти» у Збірнику матеріалів наукових досліджень студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Факультет фізичної культури. 2024. Вип. 26. С. 102-107.

Структура й обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (44 найменування). Робота містить 12 таблиць та 1 рисунок. Загальний обсяг роботи – 71 сторінок, з них основного тексту – 65 сторінок

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження підтвердили основні теоретичні положення дипломної роботи й дають підстави для низки висновків:

1. У роботі на основі аналізу філософської, педагогічної, психологічної наукової літератури поняття «оздоровлення підлітків» визначено як компонент фізичного виховання школяра, що передбачає комплекс спеціальних заходів виховного, валеологічного, медичного та спортивного характеру, спрямованих на поліпшення та зміцнення фізичного й психологічного стану здоров'я особистості.

2. Визначено роль і місце вчителя фізичної культури в системі оздоровлення дітей підліткового віку як особистості, що професійно підготовлена до викладання навчальної дисципліни «Фізична культура», покликана формувати культуру здоров'я учнів, є основним носієм цінностей фізичної культури, активним пропагандистом і персоніфікованим образом здорового способу життя, однією з провідних функцій якого є координація зусиль різних суб'єктів з оздоровлення учнів у закладі загальної середньої освіти.

3. На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури підготовку майбутнього вчителя фізичної культури до оздоровлення дітей підліткового віку визначено як цілеспрямовану взаємодію всіх суб'єктів навчально-виховного процесу вищого навчального закладу, спрямовану на формування готовності майбутнього фахівця до виконання функцій з оздоровлення підлітків шляхом організації оздоровчої діяльності з використанням традиційних і нетрадиційних форм і методів оздоровлення. Готовність до оздоровлення дітей підліткового віку визначено як інтегрований професійно-особистісний феномен, що включає наявність потреби, мотивів, інтересів до опанування методів оздоровлення й використання їх в організованій оздоровчій діяльності, здатності її

здійснювати систематично й цілеспрямовано на основі сформованої системи конкретних знань, прийомів, умінь і навичок.

4. Виявлено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до оздоровлення підлітків: забезпечення педагогічної підтримки з боку викладачів мотивації студентів щодо підготовки до оздоровлення підлітків; удосконалення й розширення змісту підготовки студентів з організації оздоровлення школярів і профілактики порушень стану власного здоров'я.

5. Уточнено критерії й показники готовності майбутнього вчителя фізичної культури до оздоровлення дітей підліткового віку: мотиваційний (наявність прагнення до організації оздоровчої діяльності, використання форм і методів оздоровлення підлітків, що відбивається в зростанні інтересу до їх застосування з метою підвищення рівня здоров'я школярів, усвідомлення потреби досягати успіху в оздоровленні дітей підліткового віку); когнітивний (сформованість психолого-педагогічних, медико-біологічних і технологічних знань про особливості, організацію, умови оптимального застосування форм і методів оздоровлення підлітків); діяльнісний (наявність прогностичних умінь щодо формування культури здоров'я підлітків, ведення профілактичної роботи, застосування форм і методів оздоровлення тощо; організаторських умінь із пропаганди та використання форм і методів оздоровлення в оздоровчій діяльності; комунікативних умінь із роз'яснення школярам, батькам, колегами необхідності й особливостей застосування форм і методів оздоровлення для покращення стану здоров'я; гностичних умінь із навчання школярів, батьків і колег використовувати форми й методи оздоровлення; дослідницьких умінь, спрямованих на пошук оптимальних методик оздоровлення, аналіз ефективності їх застосування, унесення корективів тощо); рефлексивний (здатність до самоаналізу й осмислення діяльності з оздоровлення підлітків та себе, до саморегулювання та самовдосконалення).

6. Аналіз результатів проведеного дослідження засвідчив позитивні зміни у сформованості прагнення студентів до оздоровлення підлітків: кількість студентів експериментальної групи з високим рівнем готовності за мотиваційним критерієм збільшилася на 53,4 %, контрольної – лише на 14,1 %. Студентів контрольної групи з низьким рівнем сформованості психолого-педагогічних, медико-біологічних і технологічних знань щодо оздоровлення підлітків залишилося на 27 % більше, ніж в експериментальній групі. Високий рівень сформованості прогностичних, організаторських, комунікативних, гностичних і дослідницьких умінь було виявлено в 78,3 % студентів експериментальної групи в порівнянні з 23,5 % студентів контрольної групи, а високий рівень готовності студентів за рефлексивним критерієм після впровадження педагогічних умов зафіксували в 58,3% і 28,1% студентів експериментальної й контрольної груп відповідно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апанасенко Г. Л., Долженко Л. П. Рівень здоров'я і фізіологічні резерви організму // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2007. №1. С. 17-21.
2. Апанасенко Г. Л., Попова Л. А. Медицинская валеология Київ : Здоров'я, 1998. 248 с.
3. Бабич В. І. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2006. 315 с.
4. Бакіко І. В. Поєднання базової і варіативної частин програми з фізичної культури школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 «Фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення». Луганськ, 2007. 17 с.
5. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5 - 11-х класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 «Фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення». Львів, 2004. 23 с.
6. Богініч О. Л. Особливості підготовки майбутніх педагогів до фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками // Наукові записки Тернопільського ДПУ: педагогіка. 2004. № 4. С. 108-111.
7. Бойченко Т. Є., Колотій Н. І., Царенко А. В. Валеологія в школі і вдома: роль батьків у формуванні, збереженні, зміцненні здоров'я підлітків : посібник для батьків. Київ : Логос, 1999. 87 с.
8. Бондар Т. С. Здоров'я школярів : практичні матеріали для повсякденної роботи педагога. Харків : Ранок, 2009. 192 с.

9. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Харків, 2004. 428 с.

10. Волков М. І., Коротченко В. Л. Досвід і проблеми реалізації ступеневої системи підготовки фахівців у сучасних умовах // Проблеми освіти: наук.-метод. збірник. Київ : ІЗМН, 1988. Вип. 13. 272 с.

11. Галенко Т. П. Цінності як основа формування у старших підлітків ставлення до власного здоров'я // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 8. С. 22-24.

12. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти. Київ, 2001. 45 с.

13. Деминский А. Ц., Холодов Ж. К., Кузнецов В. С. Методичні основи оздоровчої фізичної культури. Донецьк : Донецький державний інститут здоров'я, фізичного виховання і спорту, 2001. 67 с.

14. Державні вимоги до системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді // Фізичне виховання в школі. 1999. №3. С. 29-32.

15. Дубогай О. Д. Навчання в русі : здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі. Київ : Видавничий дім "Шкільний світ", 2005. 112 с.

16. Жукотинський К. К. Формування фізичної культури учнів 8-9 класів у процесі фізкультурно-спортивної роботи в позашкільних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Київ, 2008. 20 с.

17. Закон України «Про освіту» / Освіта України. Нормативно-правові документи. Київ : Міленіум, 2001. С. 103-126.

18. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Київ : ВППДКНТ, 1994. 23 с.

19. Закопайло С. А. Педагогічні основи виховання в юнаків 10-11 класів цінностей здорового способу життя : автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Київ, 2003. 19 с.

20. Золочевський В. В. Теорія і практика організації фізкультурно-масової роботи із студентською молоддю у вітчизняній педагогіці (кінець XIX - перша половина XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Харків, 2009. 22 с.

21. Іванова Л.І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 376 с.

22. Іванова Л. І. Фізичне виховання учнів з відхиленням у стані здоров'я : метод. посібник [для 1-11 класів]. Київ : Літера ЛТД, 2012. 320 с.

23. Іванченко Л. П. Формування мотивації у підлітків до систематичних занять фізичною культурою і спортом : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Луганськ, 2007. 20 с.

24. Камаєв О. І., Андрієнко Г.М. Сучасні вимоги і шляхи удосконалення процесу підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту. Теорія та методика фізичного виховання. 2003. № 1. С. 2-4.

25. Карпюк Р. П. Підготовка вчителя фізичної культури до розв'язання професійних ситуацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти». Тернопіль, 2004. 20 с.

26. Крутогорська Н. Ю. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до виховної роботи в школі з формування здорового способу життя. Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць. Слов'янськ, 2010. Вип. І. С. 40-51.

27. Мусхаріна Ю. Ю., Самойлович В. А. Методичні рекомендації до навчальних занять з фізичної культури в спеціальній медичній групі (для студентів педагогічних університетів та вчителів фізичної культури). Слов'янськ : СДПУ, 2008. 39 с.

28. Мусхаріна Ю. Ю., Самойлович В. А., Гутарєва Н. В. Використання нетрадиційних методів оздоровлення підлітків спеціальної медичної групи на уроках фізичної культури // Теорія та методика фізичного виховання. Харків, 2010. № 4. С. 46-49.

29. Мусхаріна Ю. Ю., Гутарєва Н. В., Бабак В. В. Науково-методичне обґрунтування необхідності виховання культури здоров'я у підростаючого покоління Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків, 2012. С. 53-56.

30. Нарбут Н. П. Психофізичне тренування як один із варіантів психотерапії // Психотерапія і деонтологія в комплексі лікування і реабілітації хворих на курорті. Харків, 1979. С. 119-120.

31. Неделько В. П. Частині школярів фізична культура не під силу : [інтерв'ю з д-ром мед. наук, зав. від. Інституту педіатрії, акушерства і гінекології АМН України В. П. Неделько].; провела О. Керц // Нова газета. 2010. 15 січня. С.7.

32. Олещук В. В. Підготовка студентів факультетів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. наук з фіз. виховання та спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура. Фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 1999. 20 с.

33. Омельченко С. О. Теоретичні та методичні основи взаємодії соціальних інститутів суспільства в формуванні здорового способу життя учнів загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.05. Луганськ, 2008. 431 с.

34. Полулях А. В. Формування здорового способу життя підлітків засобами фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Херсон, 2007. 20 с.

35. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України [Чинний від 2004-01-14] / Офіц. Сайт Верховної Ради України. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

36. Про затвердження заходів, спрямованих на реформування системи фізичного виховання учнів та студентської молоді у навчальних закладах України : Наказ Міністерства освіти і науки України № 1078 [Чинний від 2008-11-27] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

37. Про систему організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів : Наказ Міністерства освіти і науки України № 486 [Чинний від 2003-07-21] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

38. Самойлович В. А., Кушакова Н. І. Сучасні медико-біологічні засоби реабілітації в валеології : навч. посібник. Слов'янськ : СДПУ, 2007. 208 с.

39. Солопчук Д. М. Формування здорового способу життя молодших підлітків у позаурочній фізкультурно-спортивній роботі :

автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Київ, 2007. 20 с.

40. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Запоріжжя : Запорізький державний університет, 2003. 442 с.

41. Тимошенко О. В., Сущенко Л. П. Оптимізація професійної підготовки вчителів фізичної культури. // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи. Дрогобич : КОЛО, 2005. С. 103-112.

42. Цьось А. В. Диференційний підхід в процесі професійної підготовки вчителя фізичної культури : дис. на здобуття. наукового ступеню. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна теорія і історія педагогіки». Київ, 1994. 179 с.

43. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль: Навчальна книга, 2007. 271 с.

44. Шиян Б. М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. на здоб. вчен. ступ. доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти». Київ, 1997. 50 с.